

# پیش‌بینی اقتصاد ایران بر اساس

## مدل اقتصادسنجی\*

(۱۹۷۵-۱۹۸۵)

احمد شهشانی و ملکوم داوینگ\*\*

### مقدمه

در گفتگوی میان مدل‌سازان و برنامه‌ریزان اقتصادی و سیاستمداران، سخن از مدل‌های اقتصادسنجی و کاربرد آن بالاگرفته است. در مراحل ایجاد یک برنامه، مدل‌های اقتصادسنجی می‌تواند در ترسیم و تفکیک روابط متقابل موجود در چهارچوب کلی اقتصاد کلان، ماریاری دهد، و در مورد روابط بنیانی نیز، که چگونگی رفتار اقتصادی را تعیین می‌کند، به برنامه‌ریزان اقتصادی در کی کلی بدهد. بطور مفصل‌تر باید گفت که مدل‌های اقتصادسنجی می‌تواند در کشف روابط موجود میان هدف‌های رشد و اثرات معکوس آن‌ها که باید در جریان برنامه‌ریزی هماهنگ شود، مفید باشد. اما این موضوع که تا چه حد برنامه‌ریزی در سطح ملی، و ساختن مدل اقتصادسنجی برای اقتصادهای کم توسعه یافته، فعالیت‌های مکملی بحساب می‌آید، قابل بحث است.

با این حال، هم سازمان‌های برنامه‌ریزی ملی و هم مؤسسات اقتصادی بین‌المللی، به داشتن اطلاعات کمی درباره روابط اقتصاد کلان علاقمند هستند، که از آن‌ها بتوان در پیش‌بینی چگونگی رشد (از طریق متغیرهای اقتصاد کلان) و هدف‌های سیاست‌عمومی استفاده کرد. یک مدل اقتصادسنجی ایده‌آل برای یک اقتصاد در حال توسعه، از روابط بنیانی‌ای استفاده می‌کند که توضیح دهنده حرکات متغیرهای آشنائی چون مصرف، سرمایه‌گذاری، واردات، صادرات و تولید ناخالص ملی می‌باشد. در این مقاله از یک مدل اقتصادسنجی استفاده می‌شود که توسط مؤلف اول این مقاله ساخته

\* متن انگلیسی این مقاله در مجلات زیر به چاپ رسیده است:

1. *The Journal of Energy and Development*, Vol. 2, Autumn 1976, pp. 148 - 162.

2. *The Iranian Economic Review*, No. 1, 1976, pp. 141 - 162.

\*\* دکتر احمد شهشانی استادیار دانشکده اقتصاد دانشگاه تهران و دکتر ملکوم

داوینگ استاد اقتصاد در دانشگاه کلرادو است.

شده است. این مدل برای پیش بینی وضع اقتصادی ایران در یک دوره دوازده ساله - از سال ۱۹۷۴ تا ۱۹۸۵ - بکار برده می شود. این پیش بینی ها از طریق شبیه سازی (Simulation) اقتصاد ایران صورت می گیرد، و در آن از مقادیر منظور شده برای متغیرهای خارجی و ضرایب بنیانی برآورده شده برای دوره ۱۹۵۹ تا ۱۹۷۳ استفاده می شود.

### مدل و ویژگیهای آن

با اینکه درباره مدل اقتصادسنجی ای که در تهیه این پیش بینی ها بکار می رود در مآخذ دیگر توضیحات مفصل داده شده است<sup>۱</sup>، مع هذا ذکر این نکته ضروری است که این مدل مشخصات جالبی دارد که به کشوری چون ایران بطور خاصی مربوط است. این مشخصات شامل معادلات ویژه ای است که دوگانگی بین شهر و روستا و بخش نفت و نیز دوگانگی خاصی را که این بخش بوجود می آورد، نشان می دهد<sup>۲</sup>. از جمله مشخصات دیگر مدل، تحلیل مفصلی است که در مورد تجارت خارجی و توجه به نواقص موجود در بازار پول و سرمایه ایران در آن بعمل آمده است. مدل دارای ۲۶ معادله (شامل اتحادها) است که در جدول ۱ نشان داده شده، و به دنبال آن صورتی از متغیرهای مربوط آمده است.

#### جدول (۱)

#### مدل و متغیرهای آن

##### (الف) هزینه های مصرفی :

۱- تابع مصرف روستائی

$$C_{p(ru)} = - .87/40.0 + 1/2.0 VAA + .1/87.0 I_{ap} \quad R^2 = .98$$

$$DW = 1/58$$

۲- تابع مصرف شهری

$$R^2 = .99$$

$$C_{p(ur)} = 3/7.02 + .1/87.3 M + .1/68.7 C_{p(ur)-1} \quad DW = 2/54$$

$$(1/71) \quad (2/62)$$

1. Ahmad Shahshahani, *An Econometric Model of Development for an Oil - Based Economy: The Case of Iran*, University of Colorado, 1976, Chapters 4 & 5.

2. Firouz Vakil, *Twenty Years Marco - Economic Perspective for Iran, 1972-1992*, Plan and Budget Organization, 1974.

۳ - اتحاد مصرف بخش خصوصی

$$C_p = C_{p(ru)} + C_{p(ur)}$$

۴ - تابع مصرف دولت

$$C_g = -0.17/872 + 0.944C_{g-1} + 0.347T_t + 1/472GOR \quad R^2 = 0.99$$

$$(8/09) \quad (1/36) \quad (3/72) \quad DW = 2/0.6$$

۵ - اتحاد مصرف

$$C = C_p + C_g$$

(ب) تشکیل سرمایه :

۶ - سرمایه گذاری بخش خصوصی در ماشین آلات

$$I_{p(m)} = 7/70.7 + 0.172\Delta VAM_{-1} + 0.223I_g \quad R^2 = 0.92$$

$$(1/88) \quad (10/29) \quad DW = 1/84$$

۷ - سرمایه گذاری بخش خصوصی در ساختمان

$$I_{p(c)} = 13/316 + 0.636\Delta MS + 0.219I_{g-1} \quad R^2 = 0.90$$

$$(1/38) \quad (3/00) \quad DW = 1/58$$

۸ - اتحاد سرمایه گذاری در بخش خصوصی

$$I_p = I_{p(m)} + I_{p(c)}$$

۹ - سرمایه گذاری دولتی

$$\dagger I_g = 27/882 + 0.773POOR \quad R^2 = 0.80$$

$$(9/84) \quad DW = 1/48$$

۱۰ - اتحاد سرمایه گذاری

$$I = I_p + I_g$$

(ج) روابط تجارت خارجی :

۱۱ - واردات کالاهای مصرفی

$$M_c = -0.472 + 0.547M_{c-1} + 0.11GNP \quad R^2 = 0.89$$

$$(2/63) \quad (5/12) \quad DW = 1/67$$

۱۲ - واردات کالاهای سرمایه ای

$$\dagger M_k = 1/287 + 0.229I_p + 0.97I_g \quad R^2 = 0.90$$

$$(2/97) \quad (2/66) \quad DW = 1/87$$

۱۳- واردات کالاهای واسطه‌ای

$$M_i = -\frac{3}{861} + \frac{2}{60} \cdot M_k$$

(۱۸/۹۸)

$$R^2 = .97$$

$$DW = 1.02$$

$$M_{k+i} = M_k + M_i$$

۱۴- اتحاد واردات

$$M = M_c + M_{k+i}$$

۱۵- اتحاد واردات کل

۱۶- صادرات غیرنفتی

$$X_{no} = \frac{11}{529} + \frac{1}{160} M_{k+i} - \frac{8}{521} TOT$$

(۱۳/۸۷)      (- ۱/۳۴)

$$R^2 = .90$$

$$DW = 1.01$$

$$X = X_o + X_{no}$$

۱۷- اتحاد صادرات

$$GNP = C + I + (X - M)$$

۱۸- اتحاد هزینه‌ها

۱۹- خالص درآمد عوامل تولید ازخارج

$$T_f = -\frac{5}{694} - \frac{1}{432} X_o$$

(۱۲/۹۳)

$$R^2 = .93$$

$$DW = 1.07$$

۲۰- اتحاد درآمد

$$GDP = GNP + T_f$$

(د) دریافتی‌های دولت :

۲۱- معادله مالیات‌های مستقیم

$$T_d = -\frac{8}{611} + \frac{1}{41} GNP$$

(۲۱/۲۱)

$$R^2 = .97$$

$$DW = 1.07$$

۲۲- معادله مالیات‌های غیرمستقیم

$$T_i = \frac{1}{10} + \frac{1}{33} M$$

(۳۰/۴۱)

$$R^2 = .99$$

$$DW = 1.39$$

۲۳- اتحاد مالیات‌ها

$$T_t = T_d + T_i$$

۲۴- درآمد نفتی دولت

$$GOR = \frac{7}{602} + \frac{1}{116} TOR$$

(۷/۸۳)

$$R^2 = .84$$

$$DW = 1.03$$

۲۵- اتحاد درآمد نفت

$$TOR = GOR + POOR$$

**(ه) قیمت و عرضه پول :**

	۲۶- معادله عرضه پول
$\dagger MS = ۲.۰/۸۹۱ + .۰/۹۲۴H$	$R^2 = .۰/۹۷$
(۱۷/۶۰)	$DW = ۱/۴۲$
	۲۷- معادله قیمت
$\dagger P = ۱۲۳/۳۲۱ + .۰/۴۳۸MS$	$R^2 = .۰/۸۹$
(۸/۷۹)	$DW = ۱/۶۱$
	۲۸- ارزش افزوده بخش کشاورزی
$\dagger VAA = -۷۶/۲۴۸ + ۶/۲۹۳POP$	$R^2 = .۰/۹۳$
(۱۲/۹۴)	$DW = ۱/۷۷$

**متغیرهای درونزا :**

$C^{**}$	صرف کل
$C^*_g$	صرف دولت
$C_p$	صرف بخش خصوصی
$C_{p(ru)}$	صرف روستائی
$C_{p(ur)}$	صرف شهری
GDP	تولید ناخالص داخلی
GNP**	تولید ناخالص ملی
GOR	درآمد دولت حاصل از نفت (تعدیل شده بر اساس شاخص قیمت های عمده فروشی)
$I^{**}$	سرمایه گذاری کل
$I_g^*$	سرمایه گذاری دولتی
$I_p$	سرمایه گذاری خصوصی
$I_{p(c)}$	سرمایه گذاری خصوصی در ساختمان
$I_{p(m)}$	سرمایه گذاری خصوصی در ماشین آلات
M	واردات کل
$M_c$	واردات کالاهای مصرفی
$M_i$	واردات کالاهای واسطه ای
$M_k$	واردات کالاهای سرمایه ای
$M_{k+i}$	واردات کالاهای واسطه ای و سرمایه ای

MS*	عرضه پول (تعدیل شده براساس شاخص قیمت های عمده فروشی)
P**	سطح قیمت ها (تعدیل کننده ضمنی تولید ناخالص ملی)، ۱۰۰-۱۹۰۹
T <sub>t</sub>	جمع مالیات ها (تعدیل شده براساس شاخص قیمت های عمده فروشی)
T <sub>d</sub> *	مالیات های مستقیم (تعدیل شده براساس شاخص قیمت های عمده فروشی)
T <sub>i</sub> *	مالیات های غیرمستقیم (تعدیل شده براساس شاخص قیمت های عمده فروشی)
T <sub>f</sub> *	خالص درآمد عوامل تولید از خارج
VAA	ارزش افزوده بخش کشاورزی
X <sub>no</sub>	صادرات غیر نفتی

متغیرهای از پیش تعیین شده :

(الف) متغیرهای برونزا :

H	پول قوی (تعدیل شده براساس شاخص قیمت های عمده فروشی)
I <sub>ap</sub>	شاخص جمعیت فعال بخش کشاورزی، ۱۰۰-۱۹۰۹
POP	جمعیت (به میلیون نفر)
POOR*	درآمد نفتی سازمان برنامه (تعدیل شده براساس شاخص قیمت های عمده فروشی)
TOR	کل درآمدهای نفتی (تعدیل شده براساس شاخص قیمت های عمده فروشی)
TOT	رابطه مبادله بازرگانی (شاخص قیمت کالاهای صادراتی / شاخص قیمت کالاهای وارداتی)
X	صادرات کل
X <sub>o</sub> *	صادرات بخش نفت

(ب) متغیرهای درونزای تأخیری :

C <sub>g-1</sub>	مصرف دولتی دوره قبل
C <sub>p(ur)-1</sub>	مصرف شهری دوره قبل
I <sub>g-1</sub>	سرمایه گذاری دولتی دوره قبل
M <sub>c-1</sub>	واردات کالاهای مصرفی دوره قبل
ΔVAM <sub>-1</sub>	تغییرات ارزش افزوده بخش صنعت در دوره قبل

\* \* \*

علامت † نشان دهنده انتقالات بوسیله روش Cochrane - Orcutt ، \* نشان دهنده

امکان متغیرهای وسیله ای و \*\* سمبل متغیرهای هدف است.

همه متغیرها برای یک دوره یک ساله محاسبه شده است، و کلیه ارقام برحسب میلیارد ریال سال ۱۹۵۹ برآورد شده است، مگر آنکه صریحاً غیر از این ذکر شده باشد. در تمام قسمت‌ها از آمارهای سالانه استفاده شده، و مدل برای فاصله سالهای ۱۹۷۳-۱۹۵۹ (۱۳۳۸-۱۳۵۲ به سال شمسی ایرانی) تنظیم شده است. کلیه متغیرها به قیمت ثابت سال ۱۹۵۹ برآورد شده است و هرچاکه داده‌ها به قیمت‌های ثابت نبوده از شاخص‌هایی برای تعدیل داده‌ها استفاده شده است، مثل مورد درآمدهای نفتی، مالیات‌ها و متغیرهای پولی مانند عرضه پول. بعلت کمبود تعداد مشاهدات در نمونه، از روش حداقل مربعات در دو مرحله استفاده شده است.

### پیش‌بینی بر اساس شکل تقلیل یافته مدل

بر اساس تئوری‌های اقتصادی، برای نشان دادن رفتار سیستم اقتصادی ایران، دستگاه معادلات بنیانی بکار رفته است. معادلات از نوع رفتاری، فنی، نهادی و تعریفی (اتحاد) است. برای انجام پیش‌بینی باید متغیرهای درون‌زا را بصورت تابعی از متغیرهای از پیش تعیین شده نشان دهیم. در هر صورت مسأله این است که فرم‌های بنیانی معادلات، نوعی «تابع ضمنی» می‌باشد، که در آن ممکن است متغیرهای درون‌زای جاری در سمت راست معادله ظاهر شود. برای اینکه در یابیم درون‌زای جاری منحصراً تابعی از متغیرهای از پیش تعیین شده، یعنی متغیرهای خارجی (یا برون‌زا) و متغیرهای درون‌زای تأخیری (یا باوقفه زمانی) می‌باشد، معادلات بنیانی را بصورت تقلیل یافته درمی‌آوریم. به این ترتیب هر یک از معادلات درون‌زای جاری «تابعی صریح» از سری متغیرهای از پیش تعیین شده خواهد بود.

چون مدل خطی است، فرم بنیانی آن را می‌توان به شکل ماتریس نوشت:

$$BY_t + \Phi Y_{t-1} + \Gamma X_t = U_t$$

که در آن  $B$  و  $\Phi$  به ترتیب ماتریس‌هایی به ابعاد  $۲۶ \times ۲۶$  و  $۲۶ \times ۵$  می‌باشد و  $Y_t$  و  $Y_{t-1}$  عبارت است از بردارهایی  $۲۶ \times ۱$ ، تشکیل شده از متغیرهای داخلی جاری و تأخیری.  $\Gamma$  عبارت است از یک ماتریس  $۲۶ \times ۹$ ، که تشکیل شده است از ضرائب متغیرهای خارجی، و  $X_t$  عبارت است از یک بردار  $۹ \times ۱$  تشکیل شده از متغیرهای خارجی و  $U_t$  عبارت است از یک بردار  $۲۶ \times ۱$  تشکیل شده از عوامل سزاحم. اگر ماتریس  $B$  غیر مفرد (nonsingular) باشد، شکل تقلیل یافته مدل را می‌توان به صورت زیر نوشت:

۱. برای احتراز از مواجهه با مشکلات ناشی از کوچک بودن حجم نمونه و زیاد بودن تعداد

متغیرهای از پیش تعیین شده، به جای تمام متغیرهای از پیش تعیین شده، در مرحله اول، از سه جزء اصلی (Principal Components) استفاده شده است.

$$Y_t = \Omega Y_{t-1} + \Pi X_t + V_t$$

که در آن  $\Omega$  و  $\Pi$  به ترتیب ماتریس های جزئی خلاصه شده  $26 \times 9$  و  $26 \times 5$  از ضرایب هستند، و  $V_t$  عبارت از یک بردار ستونی  $26$  تایی از متغیرهای مزاحم می باشد و چنین تعریف شده اند:

$$\Omega = -B^{-1}\Phi \quad \Pi = -B^{-1}\Gamma \quad V_t = B^{-1}U_t$$

ضرائب خلاصه شده در جدول ۲ نشان داده شده است<sup>۱</sup>.

برای پیش بینی روند آینده متغیرهای درونزا، از تکنیک پیش بینی بصورت آینده نگری (ex-ante) استفاده می کنیم. مقدار متغیرهای برونزا با استفاده از روند تغییرات مقادیر گذشته و دیگر اطلاعات مناسب، تعیین می شود. سپس، پیش بینی متغیرهای بطور مشترک وابسته با استفاده از روابط زیر بدست می آید:

$$Y_{t+k} = \Omega Y_{t+k-1} + \Pi X_{t+k} \quad K=1,2,\dots$$

تعیین ارزش متغیرهای درونزای تأخیری، از یک تاریخ اولیه شروع می شود که در این مورد خاص، از سال ۱۹۷۳ می باشد. توضیحات مربوط به پیش بینی متغیرهای برونزا به شرح زیر است:

### پیش بینی متغیرهای برونزا

درفروض مربوط به مسیر رشد متغیرهای برونزا، از صادرات نفت و کل درآمدهای نفتی بعنوان متغیرهای اساسی استفاده می شود. رشد متغیرهای برونزای دیگر نیز تقریباً به این دو عامل مهم مربوط شده است.

### صادرات نفت و کل درآمدهای نفتی

بعد از افزایش قیمت نفت در سال ۱۹۷۳، اکثر کشورهای اوپک در برنامه های تولید نفت خود، تجدید نظر بعمل آورده اند. با اینکه ایران هنوز به توسعه صنایع نفت و گاز خود علاقمند است، بنظرمی آید که هدف های تولید نفت خود را پائین آورده باشد. پیش بینی صادرات نفت (X<sub>0</sub>) ایران، براساس منابع کشف شده و منابع احتمالی، پیش بینی میزان نیاز به درآمد نفت، میزان دوام منابع و هدف های تولیدی دولت می باشد<sup>۲</sup>. قیمت و جان شینی دیگر سوخت ها به جای آن هم عوامل مهمی در

۱. برای آگاهی از بحث مفصلی درباره شکل تقلیل یافته، شکل نهائی، خواص پویائی و تجزیه و تحلیل سیاست اقتصادی مدل مراجعه کنید به: شهشانی، همان مأخذ، صفحات ۱۲ تا ۱۵.

2. «The Absorptive Capacity of OPEC Countries», Paper Presented by Richard E. Hayes (Policy Sciences Division, CACI, Inc. - Federal) at The Annual Convention of The International Studies Association, Toronto, Canada, Feb. 1976, pp. 2-3.



جدول (۲)

ماتریسهای شکل تقلیل یافته مدل

متغیرهای از پیش تعیین شده

	$\Omega$										$\Pi$									
	$I_{g-1}$	$C_{g-1}$	$C_{p(mr)-1}$	$M_{e-1}$	$MS_{-1}$	$\Delta VAM_{-1}$	H	$I_{ap}$	$X_0$	TOT	TOR	POP	X POOR							
GNP	.۲۵۰۰	.۰۹۵۵	.۰۶۹۶۸	-	.۰۷۷۲۳	.۰۶۶۶۱	.۰۶۷۲۲	.۰۸۸۲۴	.۰۱۰۱۴۳	-۰.۸۶۴۲۸	.۰۸۹۳	۷/۶۹۱۴								
C	.۰۸۷۱	.۰۶۶۸	.۰۷۰۴۵	.۰۰۴۰	.۰۵۴۳۲	.۰۶۴۶۱	.۰۶۱۰۵	.۰۸۹۲۲	.۰۰۲۵۵	-۰.۳۶۱۶۸	.۰۵۶۵۰	۷/۷۷۷۶								
I	.۲۱۹۰				.۰۶۶۳۶	.۰۸۷۱	.۰۵۸۷۷				.۰۸۴۶۵									
M	.۰۸۵۸	.۰۱۰۰	.۰۰۷۷	.۰۶۴۵	.۰۶۴۵۱	.۰۴۵۸۷	.۰۶۷۸۷	.۰۷۹۰۰	.۰۱۱۰۱۲	-	.۰۳۸۳۵	.۰۰۸۴۶								
$M_{t+i}$	.۰۸۳۱			-	.۰۷۳۳۱	.۰۶۳۵۰	.۰۱۹۶۴	.۰۱۳۵۰	.۰۰۴۵۰	-	.۰۳۷۰۶									
$T_t$	.۰۷۱۰	.۰۴۲۷	.۰۰۳۰	.۰۸۸۱	.۰۶۸۰۸	.۰۶۵۰۰	.۰۱۲۵۱	.۰۳۶۳۰	.۰۰۴۵۰	-	.۰۸۷۱	.۰۳۴۳۳								
MS							.۰۹۲۴۰													
$C_{p(mr)}$								.۰۸۷۰۰				۷/۵۸۳۱								
$C_{p(mr)}$	.۰۶۲۲	.۰۰۹۲	.۰۶۹۳۷	.۰۴۷۷۵	.۰۴۷۱۲	.۰۲۲۷۴	.۰۴۳۵۳	.۰۰۸۵۰	.۰۰۹۷۰	-	.۰۰۸۳۰	.۰۳۴۴۸	.۰۰۷۳۹							
$C_g$	.۰۲۴۸	.۰۹۵۸۸	.۰۱۰۰۸	.۰۰۶۲۵	.۰۰۷۲۱	.۰۰۱۹۵	.۰۰۶۶۷	.۰۰۱۳۷	.۰۰۱۵۷	-	.۰۱۳۳۹	.۰۲۳۰۲	.۰۱۹۱							
$I_{p(c)}$	.۲۱۹۰			-	.۰۶۳۶۰		.۰۵۸۷۷													
$I_{p(m)}$						.۰۱۷۲۰						۳۳۵۱/۰								
$I_g$												.۰۶۹۲۲								

دنباله جدول (۳)  
ماتریسهای شکل تقابل یافته مدل

مستخرجهای از بیش تعیین شده

	Ω										Π			
	I <sub>g-1</sub>	C <sub>g-1</sub>	C <sub>p(gst)-1</sub>	M <sub>c-1</sub>	MS <sub>-1</sub>	ΔVAM <sub>-1</sub>	H	I <sub>AP</sub>	X <sub>o</sub>	TOT	TOR	POP	X POOR	
M <sub>c</sub>	./..۲۸	./..۱۰۰	./..۰۷۷	./۰۵۴۶۹	—	./..۰۸۰	./..۰۲۲	./..۰۷۴	./..۰۹۷	./..۱۱۲	—	./..۰۹۰۱	./..۰۱۲۰	./..۰۸۴۶
M <sub>k</sub>	./..۰۰۰۲	—	—	—	./۱۴۵۰۶	./..۰۳۹۳	./۱۳۴۳۶	—	—	—	—	./۰۱۰۱۸	./۰۲۶۹۸	—
M <sub>i</sub>	./۱۳۲۹	—	—	—	./۳۸۶۰	./۱۰۴۳	./۳۵۶۶	—	—	—	—	./۰۵۲۱۰	./..۰۶۱۳	—
X <sub>no</sub>	./..۰۳۰۲	—	—	—	./..۰۷۷۷	./..۰۲۳۷	./..۰۸۱۱	—	—	—	—	—	—	—
T <sub>f</sub>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
GOR	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
T <sub>d</sub>	./..۱۰۳	./..۰۳۹۳	./..۰۲۸۶	—	./..۰۲۹۸	./..۰۰۸۱	./..۰۲۷۶	./..۰۳۶۲	./..۰۴۱۶	—	./۳۵۳۴	./..۰۳۳۷	./۰۳۱۵۴	./۰۳۱۰۵
T <sub>i</sub>	./..۰۶۱۳	./..۰۳۵	./..۰۲۵	./۱۸۰۰	—	./۱۷۸۱	./..۰۴۸۲	./۱۶۴۵	./..۰۰۳۷	—	./..۰۳۱۴	./۱۳۶۶	./..۰۲۷۹	—
P	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VAA	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
GDP	./۲۵۰۰	./۹۵۷۵	./۶۹۶۸	—	./۷۲۷۳	./۱۹۶۷	./۶۷۲۱	./۸۸۲۴	./۵۸۲۳	—	./۶۴۲۸	./۰۸۹۳	./۷۶۹۱۴	—
I <sub>p</sub>	./۲۱۹۰	—	—	—	./۶۳۶۰	./۱۷۲۰	./۵۸۷۷	—	—	—	—	./۱۰۵۴	—	—
C <sub>p</sub>	./۱۶۲۲	./..۰۹۲	./۶۹۳۷	./۴۷۷۵	—	./۴۷۱۱	./۱۲۷۴	./۴۳۵۳	./۸۷۸۵	./..۰۹۷	—	./۰۸۸۳۰	./۰۳۳۴۸	./۶۵۶۹

تعیین رشد بلندمدت صادرات نفت و درآمد حاصل از نفت خواهد بود. «هیز» (Hayes) پیش بینی کرده است که صادرات نفت تا سال ۱۹۷۹ به  $\frac{۳}{۸}$  میلیون بشکه در روز می رسد و بعد از آن کاهش می یابد. تا این که در سال ۱۹۸۵ به  $\frac{۴}{۹}$  میلیون بشکه در روز می رسد<sup>۱</sup>. ارزش این صادرات در سال ۱۹۷۹ برابر  $\frac{۲.۴۵}{۸}$  میلیارد ریال و در سال ۱۹۸۵ معادل  $\frac{۱.۴۷۴}{۲}$  میلیارد ریال خواهد بود.

نویسنده مزبور در مجموعه کشورهای اوپک ایران را از نظر درآمد نفتی، جزو کشورهای با ظرفیت جذب زیاد می داند، و اظهار می دارد با این که ممکن است این کشور در کوتاه مدت اضافه درآمد نفتی داشته باشد و آن را پس انداز کند، ولی در بلندمدت دچار کمبود درآمد خواهد شد. مبلغ پیش بینی شده درآمد نفت (TOR) از  $\frac{۱۲۶۲}{۲}$  میلیارد ریال در سال ۱۹۷۵ به  $\frac{۱۷.۰۸}{۱}$  میلیارد ریال در سال ۱۹۷۹ می رسد، اما پس از آن کاهش می یابد. و در سال ۱۹۸۵ به  $\frac{۱۲۲۱}{۱}$  میلیارد ریال خواهد رسید<sup>۲</sup>. کلیه این اقلام بر حسب قیمت های سال ۱۹۷۵ می باشد.

### جمعیت

بر اساس تخمین های بانک مرکزی ایران<sup>۳</sup> تا سال ۱۹۸۰ جمعیت (POP) از رشد نسبتاً ملایمی معادل  $\frac{۲}{۸۷۵}$  درصد در سال برخوردار خواهد بود. پیش بینی می شود که در دهه ۱۹۸۰ رشد ملایم تری معادل  $\frac{۲}{۶}$  درصد وجود خواهد داشت.

جمعیت روستائی، که در شاخص جمعیت فعال منعکس شده است (Iap) از نرخ رشد نزولی اندکی برخوردار است. طبق گزارش بانک مرکزی در سال ۱۹۷۴، نرخ رشد معادل  $\frac{۱}{۵۴}$  درصد بوده است. فرض شده است که هر سال  $\frac{۲}{۳}$ ٪ از این رشد کاسته شود و در سال ۱۹۸۵ به  $\frac{۱}{۳}$  درصد برسد. با این ترتیب شاخص جمعیت فعال در بخش کشاورزی (۱۰۰ = ۱۹۵۹) از  $\frac{۱۱۱}{۶}$  در سال ۱۹۷۵ به  $\frac{۱۲۸}{۴}$  در سال ۱۹۸۵ افزایش می یابد.

### رابطه مبادله

فرض شده است که رابطه مبادله (TOT)، یعنی نسبت شاخص قیمت کالاهای صادراتی، به شاخص قیمت کالاهای وارداتی، در تمام دوره پیش بینی بدتر شود. نرخ  $\frac{۵}{۱۰۰}$  درصد در سال (بسر حسب مقادیر حقیقی) در این مورد شاید به واقعیت نزدیک تر باشد. بدتر شدن رابطه مبادله، با توجه به روند گذشته و استراتژی صنعتی شدن مداوم ایران، یک نتیجه حتمی است. در نتیجه، افزایش واردات کالاها و خدمات ادامه خواهد یافت و افزایش قیمت صادرات که قسمت اعظم آن را نفت تشکیل می دهد، به آن نمی رسد.

۱. همان مأخذ، صفحه ۴.

۲. همان مأخذ صفحات ۶ و ۸.

## متغیرهای دیگر

فرض شده است رشد پول قوی (High - Powered money)، (H)، که بصورت اسکناس و مسکوک نزد مردم و بانک‌ها است، باضافه سپرده‌بانک‌ها (قانونی و دیداری)، معادل رشد کل درآمدهای نفتی باشد. علت این فرض تاحدودی بواسطه این حقیقت است که در یک اقتصاد با بخش تجارت خارجی مسلط بر سایر بخش‌ها، تعیین بنیان پولی نمی‌تواند چندان برسیاست اقتصادی متکی باشد. در حقیقت اجزای خارجی عرضه پول (مجموع تغییرات حاصل در خالص دارائی‌های خارجی بانک مرکزی و بانک‌های تجاری) به آسانی بوسیله قدرت‌های پولی قابل کنترل نیست و می‌تواند بعلت تغییرات تراز پرداخت‌ها نوسان کند. در این زمینه معقول بنظر می‌رسد که کل درآمدهای نفتی و پول قوی، تغییراتی هم‌جهت خواهد داشت.

بالاخره، فرض می‌شود که ارزش افزوده بخش صنعت ( $\Delta VAM$ ) بانرخ سالانه‌ای حدود ۱۲٪ افزایش داشته باشد. چنین بنظر می‌رسد که این یک فرض واقعی و قابل قبولی باشد، زیرا در سایه سیاست اخیر صنعتی کردن که تأکید زیادی بر تولید کالاهای مصرفی دارد و باتوجه به رشد سریع بازار، تقاضای کالاهای صنعتی بیش از تولید آن، افزایش خواهد یافت. جدول ۳ مقادیر پیش‌بینی شده برای متغیرهای خارجی را بین سال‌های ۱۹۷۴ تا ۱۹۸۵ نشان می‌دهد.

### جدول (۳)

#### مقادیر پیش‌بینی شده برای متغیرهای برونزا

(به میلیارد ریال سال ۱۹۷۵)

سال	$\Delta VAM$	H	$I_{ap}$	$X_o$	TOT	TOR	POP (به میلیون)
* ۱۹۷۴	۲۶/۷	۳۰۳/۲	۱۱۰/۰	۱۵۷۷/۹	۱/۱۲	۱۲۴۸/۵	۳۲/۱۴۰
۱۹۷۵	۳۰/۳	۳۱۰/۱	۱۱۱/۶	۱۴۹۸/۰	۱/۰۴	۱۲۶۲/۲	۳۳/۲۲۶
۱۹۷۶	۳۳/۵	۳۶۵/۱	۱۱۳/۳	۱۸۰۵/۲	۰/۹۹	۱۵۰۲/۳	۳۴/۱۷۵
۱۹۷۷	۳۷/۶	۴۰۶/۷	۱۱۵/۰	۲۰۱۶/۰	۰/۹۴	۱۶۷۳/۸	۳۵/۱۵۱
۱۹۷۸	۴۲/۰	۴۰۶/۷	۱۱۶/۷	۲۰۱۶/۰	۰/۸۹	۱۶۷۳/۸	۳۶/۱۵۵
۱۹۷۹	۴۷/۲	۴۱۴/۹	۱۱۸/۳	۲۰۴۵/۸	۰/۸۵	۱۷۰۸/۱	۳۷/۱۸۸
۱۹۸۰	۵۲/۷	۴۰۳/۲	۱۲۰/۰	۲۰۱۶/۰	۰/۸۰	۱۶۶۰/۱	۳۸/۲۵۰
۱۹۸۱	۵۹/۱	۳۸۶/۶	۱۲۱/۷	۱۹۸۵/۶	۰/۷۶	۱۵۹۱/۵	۳۹/۲۰۶
۱۹۸۲	۶۶/۲	۳۹۶/۲	۱۲۳/۴	۱۹۵۵/۵	۰/۷۳	۱۶۲۵/۸	۴۰/۱۸۶
۱۹۸۳	۷۴/۲	۳۸۶/۸	۱۲۵/۱	۱۹۲۵/۵	۰/۶۹	۱۵۹۱/۵	۴۱/۱۹۱
۱۹۸۴	۸۳/۰	۳۸۰/۵	۱۲۶/۷	۱۸۶۵/۳	۰/۶۶	۱۵۶۴/۱	۴۲/۲۲۱
۱۹۸۵	۹۳/۰	۲۹۶/۹	۱۲۸/۴	۱۴۷۴/۲	۰/۶۲	۱۲۲۱/۱	۴۳/۲۷۶

\* ارقام سال ۱۹۷۴ تقریبی اند.



دبالة جدول (۴)

ارزش پیش بینی شده متغیرهای درونزا  
(به میلیارد ریال سال ۱۹۷۰)

سال	M <sub>c</sub>	M <sub>k</sub>	M <sub>1</sub>	X <sub>مو</sub>	T <sub>f</sub>	GOR	T <sub>d</sub>	T <sub>i</sub>	P	VAA	GDP	I <sub>p</sub>	C <sub>p</sub>
۱۹۷۳	۰۹/۲	۱۶۸/۹	۳۳۷/۸	۹۲/۲	- ۶۸۱/۷	۱۳۳/۸	۱۶۰/۳	۲۲۳/۱	۱۲۲/۷	۲۰۲/۳	۳۳۳۷/۰	۳۷۰/۶	۱۱۰۳/۳
۱۹۷۰	۸۳/۰	۱۷۳/۰	۳۶۰/۹	۹۰/۹	- ۶۳۷/۱	۱۳۴/۳	۱۸۹/۹	۲۳۷/۰	۱۲۰/۰	۲۰۹/۱	۳۹۸۲/۳	۳۹۳/۳	۱۰۳۰/۸
۱۹۷۶	۱۰۹/۶	۲۰۰/۰	۰۳۳/۰	۱۱۰/۳	- ۷۷۹/۸	۱۷۳/۳	۲۳۸/۱	۲۸۳/۶	۱۳۷/۶	۲۱۰/۱	۰۰۲۳/۳	۳۶۱/۳	۱۹۲۳/۲
۱۹۷۷	۱۳۰/۶	۲۲۹/۷	۶۰۸/۰	۱۳۰/۳	- ۸۷۰/۹	۱۹۳/۲	۲۸۱/۳	۳۲۱/۳	۱۳۳/۶	۲۲۱/۲	۰۹۸۷/۳	۰۱۷/۱	۲۲۹۱/۹
۱۹۷۸	۱۰۵/۹	۲۳۰/۲	۶۰۹/۹	۱۳۱/۰	- ۸۷۰/۹	۱۹۳/۲	۳۰۷/۹	۳۲۸/۹	۱۶۳/۶	۲۲۷/۰	۶۶۳۱/۲	۰۱۹/۳	۲۰۶۸/۳
۱۹۷۹	۱۷۰/۶	۲۳۰/۰	۶۲۲/۶	۱۳۳/۲	- ۸۸۳/۸	۱۹۸/۱	۳۳۳/۲	۳۳۰/۹	۱۶۷/۹	۲۳۳/۰	۷۲۰۹/۳	۰۳۰/۳	۲۷۹۲/۹
۱۹۸۰	۱۹۰/۶	۲۲۸/۹	۶۰۶/۳	۱۳۰/۹	- ۸۷۰/۹	۱۹۲/۶	۳۰۷/۲	۳۲۸/۳	۱۶۳/۲	۲۳۰/۷	۷۷۱۱/۳	۰۱۷/۳	۲۹۳۳/۹
۱۹۸۱	۲۰۲/۰	۲۱۹/۸	۰۸۲/۳	۱۲۰/۸	- ۸۰۷/۸	۱۸۳/۶	۳۶۶/۰	۳۳۱/۰	۱۰۶/۰	۲۳۶/۷	۸۰۶۱/۶	۰۳۹/۸	۳۰۳۱/۳
۱۹۸۲	۲۱۳/۳	۲۲۳/۷	۰۹۰/۳	۱۲۹/۱	- ۸۳۳/۸	۱۸۸/۶	۳۸۲/۳	۳۳۱/۰	۱۶۰/۳	۲۰۲/۹	۸۳۷۰/۷	۰۰۹/۳	۳۱۱۹/۶
۱۹۸۳	۲۲۲/۷	۲۲۰/۲	۰۸۳/۳	۱۲۲/۷	- ۸۳۱/۸	۱۸۳/۶	۳۹۳/۸	۳۳۸/۶	۱۰۷/۰	۲۰۹/۲	۸۷۸۹/۲	۰۳۹۹/۳	۳۱۷۶/۸
۱۹۸۴	۲۳۰/۰	۲۱۶/۹	۰۷۳/۸	۱۲۰/۰	- ۸۰۰/۸	۱۸۱/۳	۳۰۳/۹	۳۳۷/۳	۱۰۳/۹	۲۶۰/۷	۹۰۰۹/۷	۰۳۹۳/۳	۳۲۱۰/۶
۱۹۸۰	۲۲۸/۹	۱۷۱/۱	۳۰۳/۲	۹۷/۷	- ۶۳۶/۹	۱۳۱/۶	۳۸۳/۶	۲۸۱/۶	۱۲۰/۲	۲۷۲/۳	۸۷۱۰/۹	۲۹۲/۰	۳۰۹۷/۹

## پیش بینی اقتصاد سنجی

اگر روابط بنیانی موجود در اقتصاد ایران، همچنان ثابت باقی بماند، و چنانچه پیش بینی ستغیرهای خارجی که در بخش قبلی آمده، درست درآید، تابلوی اقتصاد ایران که در جدول ۴ ارائه شده، بشرح زیر خواهد بود:

(الف) بین سال های ۱۹۷۵ و ۱۹۸۵، تولید ناخالص ملی با رشدی حدود ۸ درصد در سال به قیمت ثابت، تقریباً دوبرابر می شود و به  $۹۳۴۷/۸$  میلیارد ریال ( $۱۳۶/۱$  میلیارد دلار\*) برحسب قیمت های سال ۱۹۷۵ خواهد رسید. افزایش درآمدهای نفتی، رشد اقتصادی را تا سال ۱۹۷۹ افزایش خواهد داد، ولی از این تاریخ بواسطه کاهش درآمد نفت، رشد اقتصادی نیز روبه کاهش می گذارد. در واقع نتایج بدست آمده نشان می دهد که از سال ۱۹۸۵، یک نقطه برگشت یا یک مرحله کساد شروع می شود که بطور مستقیم وابسته به کاهش درآمد نفت است. درآمد سرانه نیز افزایش قابل ملاحظه ای خواهد داشت. در سال ۱۹۸۵، درآمد سرانه برحسب قیمت های سال ۱۹۷۵ به  $۲۱۶۰۰۰۰۰۰$  ریال ( $۳۱۴۵$  دلار) می رسد، که معادل  $۱۲۳۰۷۴$  ریال ( $۱۷۹۲$  دلار) برحسب قیمت های سال ۱۹۵۹ می باشد. نکته جالب اینکه طبق نتایج بدست آمده، مقدار GNP در سال ۱۹۸۵، برحسب قیمت های سال ۱۹۵۹ به  $۵۳۲۵/۷$  میلیارد ریال ( $۷۷/۵$  میلیارد دلار) می رسد.

(ب) هرچند بین سال های ۱۹۸۵-۱۹۸۰ کاهش در میزان تورم پیش بینی می شود، اما مقایسه GNP بر اساس قیمت های جاری و ثابت نشان می دهد که تورم مخصوصاً در نیمه دوم دهه ۱۹۷۰ خود یک مسأله خواهد بود. وضعیت تورمی شدید از یک سو بواسطه مخارج بیش از حد دولتی، و از سوی دیگر بواسطه سرعت افزایش یا بنده فعالیت های اقتصادی می باشد، که خود سبب افزایش ناگهانی عرضه پول است. بعلاوه، عوامل مربوط به عرضه، مانند نداشتن متخصص در امور مدیریت و وجود حفره های خفانی دیگر در عامل کار، پیدایش مشکل تورم را در اقتصاد کشور سبب می شوند.

(پ) با توجه به اجزاء اصلی GNP، جالب توجه است اگر بدانیم سهم مصرف کل که در سال ۱۹۷۵ معادل  $۵۳/۷$  درصد بوده است، در سال ۱۹۸۵ به  $۷۹/۱$  درصد خواهد رسید. از سوی

$$* \$1 = \text{Rials } 68.68$$

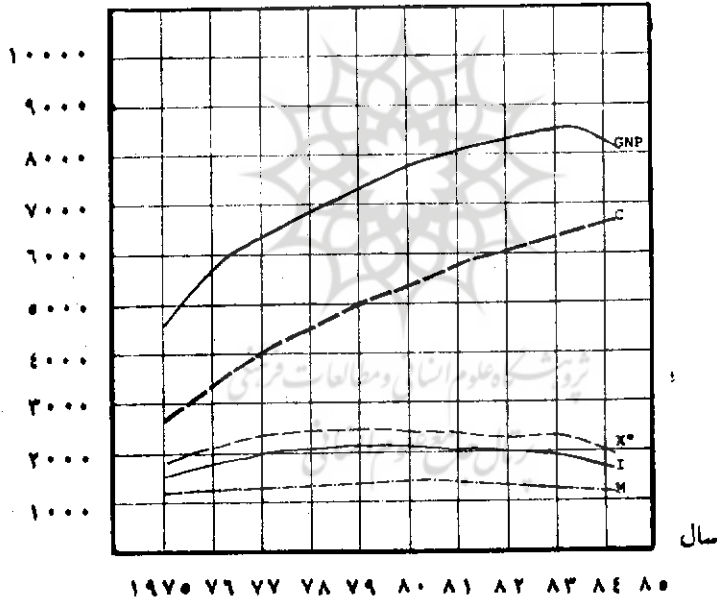
۱. پیش بینی ما می گوید که بین سال های ۱۹۸۰ و ۱۹۸۵ قیمت ها کاهش می یابد. البته تا وقتی که روند تورمی ادامه دارد، شاید این پیش بینی صحیح نباشد. معادله مربوط به قیمت که بوسیله پول قوی (که خود بوسیله عامل خارجی درآمد نفت تعیین می شود)، معین می گردد، تورم را نسبت پائین نرخ تورم را توجیه می کند.

دیگر، سهم کل سرمایه‌گذاری در GNP از ۲۷ درصد در سال ۱۹۷۵ به ۱۳/۲ درصد در سال ۱۹۸۵ نزول خواهد کرد (نگاه کنید به نمودار شماره ۱). نوسان مصرف، اکثراً در نتیجه افزایش مصرف دولتی است. در حالیکه کاهش میزان سرمایه‌گذاری، در بخش‌های دولتی و خصوصی هر دو ظاهر می‌شود. در این اقتصاد مبتنی بر مصرف، مسیر توسعه، اقتصاد رابه‌سوی آنچه‌ان صنعتی شدنی هدایت می‌کند که در آن: (۱) بظواهر حس چشم‌همچشمی شدید، شهرنشینی توسعه می‌یابد. این امر سبب افزایش تولیدات صنعتی و باز سبب گسترش مراحل بعدی شهرنشینی می‌شود. (۲) تقاضای زیاد کالاهای صنعتی، بابکار گرفتن روش‌های خارجی تولید در بخش صنعت، سبب تحرك و افزایش تکاملی مصرف خواهد شد.

## نمودار (۱)

پیش‌بینی متغیرهای عمده اقتصادی در سال ۱۹۷۵

میلیارد ریال



۱۹۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵

(ت) تمایلاتی که ذکر شد، در رشد سریع هزینه‌های مصرفی شهری بخش خصوصی نمایان می‌گردد، در حالیکه سهم مصرف بخش خصوصی در GNP تقریباً در حد ۲۳/۳ درصد در طول دوره پیش‌بینی ثابت باقی می‌ماند. سهم هزینه‌های مصرفی شهری از ۲۵/۶ درصد GNP در سال ۱۹۷۵ به ۲۸/۴ درصد در سال ۱۹۸۵ خواهد رسید. در همین مدت، هزینه مصرفی روستائی از ۷/۵ درصد به ۴/۷ درصد GNP کاهش می‌یابد. بعلاوه، مصرف سرانه شهری از ۸۰۲۸۳ ریال (۱۱۶۹ دلار) در سال ۱۹۷۵ به ۱۲۰۸۰۶ ریال (۱۷۵۹ دلار) افزایش خواهد یافت، در حالیکه مصرف سرانه روستائی از ۱۱۹۶۱ ریال (۱۷۴ دلار) به ۲۰۶۷۹ ریال (۳۰۱ دلار)، افزایش می‌یابد. با وجود بالا رفتن متوسط سطح زندگی در شهر و روستا، شکاف روبه‌افزایشی بین این دو بخش وجود



خواهد داشت. این شکاف رو به افزایش در توزیع درآمد بین این بخش ها، امکان دارد قبل از بهبود یافتن بدتر شود، زیرا :

«هم توسعه اقتصادی بسیار زیاد، هم عدم توسعه شدید، همواره ملازم تعادل و تساوی در توزیع درآمدها می باشد. بین این دو حد، توزیع عادلانه تر درآمدها عموماً همراه با سرعت کمتر در توسعه اقتصادی است.» این مطلب یکی از مسائل اجتماعی عمده ایران را نشان می دهد. با توجه به ساختمان اقتصادی و اجتماعی فعلی، رشد سریع اقتصادی با بهبود وضع توزیع درآمد بطور منفی بستگی دارد.

(ث) نگاهی به افزایش سهم بخش دولتی در GNP، اهمیت روزافزون نقش دولت را در فعالیت های اقتصادی نشان می دهد. درصد سهم هزینه های عمومی (چه مصرفی و چه سرمایه ای) در GNP، از ۳ درصد در سال ۱۹۷۵ به ۵۵ درصد در سال ۱۹۸۵ خواهد رسید. این افزایش دخالت بخش عمومی در اقتصاد، نشان می دهد که دولت در ایجاد زیربنای مساعد و بنیانی ای که موجب رشد تمامی اقتصاد می گردد، پیشقدم خواهد بود.

(ج) ترکیب واردات در ارتباط با رشد مصرف و کاهش وابستگی به تجارت خارجی برای تهیه اقلام عمده صنعتی، تغییر خواهد کرد. در حالیکه سهم واردات کالاهای مصرفی از ۱/۶ درصد کل واردات در سال ۱۹۷۵ به ۲۶/۷ درصد در سال ۱۹۸۵ می رسد، سهم واردات کالاهای واسطه ای و سرمایه ای در کل واردات، از ۸۸/۱ درصد به ۷۲/۹ درصد کاهش می یابد. علاوه بر سهم کل واردات در GNP از ۱۵/۶ درصد در سال ۱۹۷۵ به ۹/۲ درصد در سال ۱۹۸۵ نقصان خواهد یافت. این امر نشان می دهد که در دوره مورد پیش بینی، سیاست های جانشین کردن کالاهای داخلی بجای واردات، ملایم تر خواهد شد. این نکته نیز قابل توجه است که ارزش کل واردات، که در سال ۱۹۷۵ برابر ۷۲۰/۸ میلیارد ریال ( ۱۰/۵ میلیارد دلار) بوده است، به حداکثر خود یعنی ۱۰۳۶/۳ میلیارد ریال (۱۵/۱ میلیارد دلار) در سال ۱۹۷۹ می رسد و سپس این روند تا سال ۱۹۸۵ کاهش می یابد تا اینکه به ۸۵۶/۲ میلیارد ریال (۱۲/۶ میلیارد دلار) می رسد.

بعلاوه، صادرات غیر نفتی به افزایش خود ادامه می دهد و از ۹۵/۹ میلیارد ریال (۱/۴ میلیارد دلار) در سال ۱۹۷۵ به ۱۳۴/۳ میلیارد ریال (۲/۰ میلیارد دلار) در سال ۱۹۷۹ می رسد و تا سال ۱۹۸۵ به ۹۷/۷ میلیارد ریال (۱/۴ میلیارد دلار) کاهش می یابد. با اینکه نقش صادرات غیر نفتی در افزایش صادرات ادامه خواهد داشت، سهم آن در GNP از ۲/۱ درصد در سال ۱۹۷۵ به ۱/۳ درصد در سال ۱۹۸۵ کاهش می یابد. درصد کل صادرات نیز در GNP از ۳۴/۴ درصد

در سال ۱۹۷۵ به ۱۶/۸ درصد در سال ۱۹۸۵ کاهش می‌یابد. این مطلب نشان می‌دهد با اینکه رشد صادرات نفتی و غیرنفتی خیلی اساسی است لااقل تا سال ۱۹۷۹، به سطح لازم برای جلوگیری از عدم تعادل اساسی تراز پرداخت‌ها که بوسیله «هیز» و همکاری‌ها نیز پیش‌بینی شده نخواهد رسید<sup>۱</sup>.

به هر صورت، آینده ایران بعنوان یک کشور صنعتی، به مقدار زیادی به موفقیتش در صادرات کالاهای صنعتی وابسته است. بعلاوه، برای ایجاد یک اقتصاد توسعه‌یافته‌تر که قادر به تأمین بودجه واردات خود از طریق صادرات (غیرنفتی) قابل رقابت باشد، ممکن است لازم باشد سیاست‌های جانشینی واردات مورد تجدید نظر قرارگیرد و تأکید کمتری بر سیاست‌های بازرگانی حمایتی شود.

### نتایج

با درآمد سرانه‌ای معادل ۳۱۴۵ دلار (به دلار سال ۱۹۷۵)، و با یک بخش بزرگ مصرف‌کننده، بدون شک تا سال ۱۹۸۵، کشور ایران یک کشور توسعه یافته تلقی خواهد شد، ولی این توسعه یافتگی بدون هزینه عملی نخواهد بود. در سناریوی اقتصادی که براساس پیش‌بینی این مقاله پیشنهاد شده است، رشد سریع اقتصادی با تورم و نابرابری در افزایش درآمدها، همراه خواهد بود. علاوه بر این، کاهش درآمد نفت، اثر موافقی بردورنمای رشد اقتصادی آینده ایران بعد از سال ۱۹۸۵، نخواهد داشت. صنعتی شدن کشور بدون شک ادامه خواهد داشت، ولی پیش‌بینی‌ها نشان می‌دهد که این امر، برای جلوگیری از رکورد اواخر دهه ۱۹۸۰ کافی نخواهد بود. البته این پیش‌بینی‌ها کاملاً بستگی به برآوردهای متغیرهای خارجی، بخصوص صادرات نفت و کل درآمد نفتی دارد. چنانچه این متغیرها بعد از سال ۱۹۷۹ به رشد خود ادامه دهند، اقتصاد ایران به رشد خود ادامه می‌دهد و در این صورت است که می‌توان از بروز یک رکود طولانی جلوگیری بعمل آورد.

هدایت اقتصاد ایران به راه رشد مداوم اقتصادی و بدون تورم تادهه ۱۹۹۰، مهم‌ترین وظیفه برنامه ریزان است. این هدف ایجاب می‌کند که بین هزینه انجام‌شده ناشی از درآمد نفت و گسترش ظرفیت جذب سیستم اقتصادی، تناسب و هماهنگی ایجاد شود. خوشبختانه مدل‌های اقتصادسنجی می‌تواند هم باهم‌آهنگ کردن نتایج سیاست‌های مختلف و هم بوسیله روشن کردن روابط پیچیده سیستم اقتصادی که ابزار این سیاست‌ها می‌باشد، در جریان برنامه‌ریزی کمک کرده و مؤثر واقع شود. \*

1. Hayes et al., op. cit., p. 8.

\* در ترجمه این مقاله به فارسی آقای کامران سپهری همکاری نموده‌اند.